

PENSIJŲ GAVĖJŲ IR IŠLAIDŲ PENSIJOMS SKAIČIAVIMO METODIKA

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Siekiant gauti palyginamą su kitomis Europos Sąjungos šalimis statistinę informaciją apie pensijų gavėjų skaičių ir išlaidas pensijoms, skaičiavimai atliekami remiantis Europos integruota socialinės apsaugos statistikos sistema (toliau – ESSPROS).

2. Iki 2008 m. pagal ESSPROS (1996 m. ESSPROS vadovas) visos su senatvės amžiumi susijusios socialinės apsaugos išmokos ir jų gavėjai, kurie yra sukakę Lietuvos teisės aktuose nustatytą pensinį amžių, buvo priskiriami senatvės funkcijai.

3. Nuo 2008 m., įsigaliojus naujiems ES teisės aktams ir atnaujintai ESSPROS, invalidumo pensijos ikipensinio amžiaus gavėjai priskiriami negalios, pensinio amžiaus gavėjai – senatvės, o visi (ikipensinio ir pensinio amžiaus) našlių pensijos gavėjai – našlystės funkcijai. Ankstesnių metų statistiniai duomenys apie pensijų gavėjus ir išlaidas pensijoms perskaičiuoti.

4. Palyginami pensijų gavėjų ir išlaidų pensijoms statistiniai rodikliai pagal ESSPROS skelbiami nuo 1996 m., detalesnė informacija apie pensijų gavėjų skaičių pagal pensijų kategorijas ir gavėjų lytį – nuo 2000 m.

5. Pensijų gavėjų skaičius pagal ESSPROS yra skaičiuojamas metų pabaigoje, išlaidos pensijoms – už ataskaitinį laikotarpį (metus).

6. Pensijų gavėjų ir išlaidų pensijoms skaičiavimo metodikoje (toliau – metodika) aprašomos pagrindinės sąvokos, reglamentuojantys teisės aktai, statistinių duomenų šaltiniai, rodiklių skaičiavimo metodai ir rezultatų pateikimas vartotojams.

II. TIKSLAS

7. Pensijų gavėjų ir išlaidų pensijoms skaičiavimo pagal ESSPROS tikslas – parengti ir pateikti vartotojams su kitomis Europos Sąjungos šalimis palyginamą statistinę informaciją apie pensijų gavėjų skaičių ir išlaidas pensijoms bei šių rodiklių pokyčius.

8. Pagrindiniai statistinės informacijos vartotojai – valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, žiniasklaida, mokslo ir verslo institucijos, Europos Sąjungos statistikos tarnyba (toliau – Eurostatas), Europos Komisija.

9. Tiriamasis laikotarpis – kalendoriniai metai.

III. PAGRINDINĖS SĄVOKOS IR SUTRUMPINIMAI

10. Statistiniame tyrime vartojamos sąvokos:

Europos integruota socialinės apsaugos statistikos sistema (ESSPROS) – metodologinė sistema, paremta bendrais standartais, apibrėžimais, klasifikacijomis ir apskaitos taisyklėmis, skirta naudoti palyginamiems statistiniams duomenims Bendrijos labai rinkti.

Socialinės apsaugos programa – išskirtinių teisės aktų visuma, palaikoma vienos arba kelių institucijų, vadovaujančių socialinės apsaugos išmokų teikimui ir finansavimui.

Socialinės apsaugos išmokos – socialinės apsaugos programų pervedimai namų ūkiams ir asmenims pinigais arba natūra, siekiant palengvinti jiems apibrėžtų rizikos veiksnių arba poreikių našta.

Išlaidos pensijoms – ataskaitinių metų išlaidų visų kategorijų pensijoms suma (be administracinių išlaidų).

Administracinės išlaidos – socialinės apsaugos programų valdymo ir administravimo išlaidos. Šioje metodikoje – tai pensijų skyrimo, mokėjimo ir pristatymo išlaidos.

Pensijos gavėjas pagal ESSPROS – asmuo, metų pabaigoje gaunantis bent vieną teisės aktų nustatytą pensiją.

Darbingo amžiaus asmenys – asmenys nuo 16 metų iki Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo nustatyto senatvės pensijos amžiaus.

Pensinio amžiaus asmenys – asmenys, sukakę teisės aktų nustatytą senatvės pensijos amžių.

Netekto darbingumo pensija (kodas 1121111) – periodinis mokėjimas, skirtas palaikyti pajamas ar paremti asmens, dar nesulaukusio įstatymais numatyto arba standartinio pensinio amžiaus, kaip nustatyta atitinkamoje socialinės apsaugos programoje, ir kenčiančio nuo negalios, kuri sumažina jo darbingumą ir gebėjimą užsidirbti daugiau nei įstatymais nustatytas minimalus lygis.

Senatvės pensija (kodas 1131111) – periodinis mokėjimas, skirtas:

1. palaikyti gavėjo, sulaukusio įstatymais numatyto arba standartinio pensinio amžiaus ir išėjusio iš mokamo darbo, pajamas;

2. paremti senyvo amžiaus asmenų pajamas (išskyrus ribotos trukmės paramą).

Išankstinė senatvės pensija (kodas 1131112) – periodinis mokėjimas, skirtas palaikyti gavėjo, kuris išeina į pensiją dar nesulaukęs įstatymais numatyto arba standartinio pensinio amžiaus, kaip nustatyta atitinkamoje socialinės apsaugos programoje, pajamas.

Našlių ir našlaičių pensijos (kodas 1141111) – periodinis mokėjimas asmenims, kurių teisė kyla iš jų giminystės su socialinės apsaugos programai priklausiusiu mirusiu asmeniu (našlės, našliai, našlaičiai ir pan.).

Priešlaikinio išėjimo į pensiją dėl padėties darbo rinkoje išmoka (kodas 1161113) – periodinė išmoka vyresnio amžiaus darbuotojams, kurie dar nesulaukę įstatymais numatyto arba standartinio pensinio amžiaus išeina į pensiją dėl nedarbo arba darbo vietų mažinimo, kuriuos sukelia ekonominio pobūdžio priežastys, pvz., pramonės sektoriaus arba verslo įmonės pertvarkymas.

IV. TEISĖS AKTAI

11. Su pensijų gavėjų ir išlaidų pensijoms skaičiavimu susiję teisės aktai:

11.1. Europos Parlamento ir Tarybos (EB) 2007 m. balandžio 25 d. reglamentas Nr. 458/2007 dėl Europos integruotos socialinės apsaugos statistikos sistemos (ESSPROS) (OL 2007 L 113, p. 3);

11.2. Komisijos (EB) 2007 m. lapkričio 12 d. reglamentas Nr. 1322/2007 dėl ESSPROS, kiek tai susiję su pagrindinės ESSPROS sistemos bei pensijų gavėjų modulio tinkamais duomenų perdavimo formatais, perduodamais rezultatais ir kokybės vertinimo kriterijais (OL 2007 L 294, p. 5);

11.3. Komisijos (EB) 2008 m. sausio 8 d. reglamentas Nr. 10/2008 dėl ESSPROS, kiek tai susiję su pagrindinės ESSPROS sistemos bei pensijų gavėjų modulio apibrėžtimis, išsamiomis klasifikacijomis ir sklaidos tvarkos atnaujinimu (OL 2008 L 5, p. 3);

11.4. Lietuvos Respublikos statistikos įstatymas (Žin., 1993, Nr. 54-1048; 1999, Nr. 114-3299);

11.5. Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymas (Žin., 1994, Nr. 59-1153; 2005, Nr. 71-2555; 2011, Nr. 77-3723);

11.6. Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų išankstinio mokėjimo įstatymas (Žin., 2003, Nr. 114-5116; 2011, Nr. 77-3724);

11.7. Lietuvos Respublikos valstybinių šalpos išmokų įstatymas (Žin., 1994, Nr. 96-1873; 2005, Nr. 71-2556);

11.8. Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymas (Žin., 1994, Nr. 101-2018);

11.9. Lietuvos Respublikos Prezidento valstybinės rentos įstatymas (Žin., 2006, Nr. 141-5405);

11.10. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų, Specialiųjų tyrimų tarnybos, valstybės saugumo, krašto apsaugos, prokuratūros, Kalėjų departamento, jam pavaldžių įstaigų bei valstybės įmonių pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas (Žin., 1994, Nr. 99-1958; 2005, Nr. 71-2558);

- 11.11. Lietuvos Respublikos mokslininkų valstybinių pensijų laikinasis įstatymas (Žin., 1995, Nr. 1-4);
- 11.12. Lietuvos Respublikos teisėjų valstybinių pensijų įstatymas (Žin., 2002, Nr. 73-3088);
- 11.13. Lietuvos Respublikos pensijų kaupimo įstatymas (Žin., 2003, Nr. 75-3472; 2006, Nr. 144-5462);
- 11.14. Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinasis įstatymas (Žin., 2009, Nr. 152-6820);
- 11.15. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. vasario 24 d. nutarimas Nr. 217 „Dėl Kompensacinių išmokų teatrų ir koncertinių įstaigų kūrybiniais darbuotojams skyrimo ir mokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 29-912).

V. TAIKOMA KLASIFIKACIJA

12. Remiantis ESSPROS pensijų gavėjai ir išlaidos pensijoms klasifikuojamos pagal:
- 12.1. socialinės apsaugos programą;
- 12.2. socialinės apsaugos rizikos veiksnius (funkcijas): negalia, senatvė, našlystė, nedarbas;
- 12.3. pensijų kategorijas (ESSPROS kodas): netekto darbingumo pensija (kodas 1121111); senatvės pensija (kodas 1131111); išankstinė senatvės pensija (kodas 1131112); našlių ir našlaičių pensijos (kodas 1141111); priešlaikinio išėjimo į pensiją dėl padėties darbo rinkoje išmoka (kodas 1161113).
13. Detalus pensijų gavėjų paskirstymas pagal socialinės apsaugos programas, rizikos veiksnius (funkcijas) ir pensijų kategorijas pateikiamas 1 šios metodikos priede. Informacija apie Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo nustatytą pensinį amžių pateikiama 2 šios metodikos priede.

VI. TIRIAMOSIOS VISUMOS (POPULIACIJOS) ELEMENTŲ APRĖPTIS, SKAIČIUOJAMI RODIKLIAI

14. Skaičiuojant pensijų gavėjų ir išlaidų pensijoms rodiklius apimami visi nuolatiniai Lietuvos Respublikos gyventojai ir Lietuvos Respublikos piliečiai, gyvenantys užsienyje ir gaunantys pensijas iš Lietuvos Respublikos pagal galiojančias tarpvalstybines sutartis (toliau – pensijų išmokų gavėjai užsienyje).
15. Tyrime pagal ESSPROS skaičiuojami šie statistiniai rodikliai:
- 15.1. pensijų gavėjų skaičius pagal socialinės apsaugos programą, rizikos veiksnius (funkcijas) ir pensijų kategorijas;
- 15.2. išlaidos pensijoms pagal socialinės apsaugos programą, rizikos veiksnius (funkcijas) ir pensijų kategorijas;
- 15.3. pensijų gavėjų skaičius pagal lytį;
- 15.4. pensijų gavėjų skaičius, įskaitant ir neįskaitant pensijų išmokų gavėjų užsienyje.
16. Rengiant statistinę informaciją Rodiklių duomenų bazei apie valstybinio socialinio draudimo pensijų gavėjus ir išlaidas pensijoms pagal Sodros teritorinius skyrius, pensijų išmokų gavėjai užsienyje neįskaitomi.

VII. TAIKOMI METODAI

17. Atskiras statistinis tyrimas neatliekamas. Pensijų gavėjams ir išlaidoms pensijoms skaičiuoti naudojami administraciniai duomenys.
18. Statistinė informacija rengiama klasifikuojant, grupuojant, agreguojant ir vertinant gautus administracinius duomenis.

VIII. STATISTINIŲ DUOMENŲ SURINKIMAS IR APDOROJIMAS

19. Statistiniai duomenys apie pensijų gavėjų skaičių ir išlaidas pensijoms gaunami kartą per metus. Statistinius duomenis tvarko ir statistinę informaciją (pagal ESSPROS ir nacionaliniams poreikiams) rengia Statistikos departamento Socialinės apsaugos ir sveikatos statistikos skyrius.

20. Naudojami šie administraciniai duomenys:

20.1. institucijų, administruojančių pareigūnų ir karių valstybinių pensijų mokėjimą, – apie pensijų gavėjų skaičių ir išlaidas pensijoms pagal iš anksto suderintus rodiklius;

20.2. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos (toliau – VSDFV) ataskaitos (forma 1-pensija, metinė pajamų ir išlaidų įvykdymo ataskaita). Be to, gaunami ketvirtiniai duomenys apie valstybinio socialinio draudimo senatvės pensijos dydį ir metiniai duomenys apie valstybinio socialinio draudimo pensijų gavėjų skaičių, vidutinius pensijų dydžius bei išlaidas pensijoms pagal pensijų rūšis VSDFV teritoriniuose skyriuose;

20.3. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ataskaitos (forma Nr. B-8 ir užimtumo fondo metinė pajamų ir išlaidų ataskaita), duomenys apie priešpensinę bedarbio išmoką (nuo 2007 m. iš Ignalinos AE eksploatavimo nutraukimo fondo mokama buvusiems VĮ Ignalinos atominės elektrinės darbuotojams) ir pensijų išmokų iš pensijų kaupimo fondų gavėjus pagal iš anksto suderintus rodiklius;

20.4. Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos – apie kompensacines išmokas teatrų ir koncertinių įstaigų kūrybiniais darbuotojams (iki 2005 m. kovo mėn. – artistų rentą) pagal iš anksto suderintus rodiklius;

20.5. Nacionalinės teismų administracijos – apie teisėjų valstybines pensijas pagal iš anksto suderintus rodiklius.

IX. STATISTINIŲ DUOMENŲ KOKYBĖS UŽTIKRINIMAS

21. Skaičiavimo rezultatai lyginami su ankstesnių metų rezultatais. Kilus klausimams dėl statistinių duomenų tikslumo, susisiekiama su institucijomis.

22. Statistikos departamento interneto svetainės www.stat.gov.lt skyriuje „Statistika (teminės lentelės)“ skelbiamas trumpas statistinio darbo aprašas ir kasmet atnaujinamas pensijų gavėjų skaičiaus rodiklio kokybės aprašas.

X. STATISTINIŲ RODIKLIŲ (ĮVERČIŲ) IR JŲ PAKLAIDŲ SKAIČIAVIMO FORMULĖS

23. Pagal Lietuvos Respublikos įstatymus asmuo gali gauti valstybinio socialinio draudimo senatvės ar netekto darbingumo (invalidumo) ir našlių bei našlaičių pensijas. Be to, asmenys, gaunantys valstybinę pensiją, gali gauti ir valstybinio socialinio draudimo pensiją.

24. Kadangi dalis asmenų gauna daugiau kaip vieną pensiją, bendras gaunamų pensijų skaičius skiriasi nuo pensijų gavėjų skaičiaus. Nustatant pensijų gavėjų skaičių, identifikuojami ir pašalinami dvigubos apskaitos atvejai (pensijų gavėjų skaičius = pensijų skaičius – dvigubos apskaitos suma) ir apskaičiuojama, kiek asmenų gauna bent vieną pensiją.

25. Pensijų gavėjų skaičius metų pabaigoje pagal ESSPROS skaičiuojamas pagal formulę:

$$P = p_{vsd} + p_{valst} + p_{\text{š}} + p_{pk} + p_{ki} + p_{pn},$$

kur:

p_{vsd} – valstybinio socialinio draudimo pensijų gavėjų (asmenys, gaunantys kelių rūšių pensijas, apskaityti vieną kartą) skaičius metų pabaigoje;

p_{valst} – valstybinių pensijų gavėjų, gaunančių tik šios rūšies pensiją (neįskaitomi gavėjai, kurie gauna ir valstybinio socialinio draudimo pensiją), skaičius metų pabaigoje;

$p_{\text{š}}$ – šalpos (socialinės) pensijos ir šalpos kompensacijos gavėjų (18 metų (iki 2004 m. – 16 metų) amžiaus ir vyresnių) skaičius metų pabaigoje;

p_{pk} – pareigūnų ir karių valstybinių pensijų gavėjų, gaunančių tik šios rūšies pensiją (neįskaitomi gavėjai, kurie gauna ir valstybinio socialinio draudimo pensiją), skaičius metų pabaigoje;

p_{ki} – kompensacinės išmokos teatrų ir koncertinių įstaigų kūrybiniais darbuotojams (artistų rentos) gavėjų skaičius metų pabaigoje;

p_{pn} – priešpensinės bedarbio išmokos (priešpensinės nedarbo draudimo išmokos, priešpensinės bedarbio pašalpos) gavėjų skaičius metų pabaigoje.

26. Išvestinių statistinių rodiklių skaičiavimas:

26.1. pensijų gavėjų dalis, palyginti su visais gyventojais – rodiklis, rodantis kokią visų gyventojų dalį procentais sudaro pensijų gavėjai:

$$\text{Pensijų gavėjai, palyginti su visais gyventojais} = \frac{\text{pensijų gavėjai}}{\text{gyventojų skaičius}} \cdot 100 \%$$

26.2. išlaidos pensijoms, palyginti su BVP – rodiklis, rodantis, kokią šalies bendrojo vidaus produkto dalį procentais sudaro išlaidos pensijoms:

$$\text{Išlaidos pensijoms, palyginti su BVP} = \frac{\text{išlaidos pensijoms}}{\text{bendrasis vidaus produktas}} \cdot 100 \%$$

27. Statistikos departamento Rodiklių duomenų bazėje papildomai skelbiamų išvestinių statistinių rodiklių skaičiavimas:

27.1. valstybinio socialinio draudimo senatvės pensijų gavėjų skaičius (P_{sen}), tenkantis 1000 darbingo amžiaus gyventojų:

$$P_{sen} = \frac{\text{senatvės pensininkai}}{\text{darbingo amžiaus gyventojai}} \cdot 1000;$$

27.2. valstybinio socialinio draudimo netekto darbingumo (invalidumo) pensijų gavėjų skaičius (P_{inv}), tenkantis 1000 darbingo amžiaus gyventojų:

$$P_{inv} = \frac{\text{netekto darbingumo (invalidumo) pensijų gavėjų}}{\text{darbingo amžiaus gyventojai}} \cdot 1000.$$

28. 27 punkto skaičiavimams naudojamas senatvės, netekto darbingumo (invalidumo) pensijų gavėjų ir darbingo amžiaus gyventojų vidutinis metinis skaičius.

XI. NAUDOJAMOS KOMPIUTERIŲ PROGRAMOS

29. Statistinių rodiklių skaičiavimai atliekami naudojant *MS Office Excel* programą.

XII. VARTOTOJAMS PATEIKIAMŲ REZULTATAI

30. Statistinė informacija apie pensijų gavėjų skaičių ir išlaidas pensijoms skelbiama pagal Statistikos departamento generalinio direktoriaus įsakymu patvirtintą Informacijos skelbimo kalendorių (www.stat.gov.lt → Informacijos skelbimo kalendorius):

30.1. pranešime spaudai;

30.2. mėnesiniame leidinyje „Lietuvos ekonominė ir socialinė raida“ (valstybinio socialinio draudimo senatvės pensijos metų ir ketvirčių dydžiai);

30.3. Statistikos departamento interneto svetainės www.stat.gov.lt teminėse lentelėse ir Rodiklių duomenų bazėje;

30.4. statistikos leidiniuose „Socialinė apsauga Lietuvoje“, „Lietuvos statistikos metraštis“ ir kituose;

31. Pagal vartotojų užklausas gali būti teikiama detalesnė (nepateikta leidiniuose ar duomenų bazėje) statistinė informacija.

Statistinė informacija (n-2) apie pensijų gavėjų skaičių ir išlaidas pensijoms pagal ESSPROS teikiama Eurostatui iki kovo 31 d.

32. Nuo 2008 m. kasmet rengiama ir teikiama Eurostatui statistinių duomenų apie pensijų gavėjų kokybės ataskaita pagal reglamente patvirtintus parametrus.

III. NAUDOTOS LITERATŪROS SĄRAŠAS

33. *ESSPROS Manual. The European System of integrated Social PROtection Statistics (ESSPROS)*, European Commission, Eurostat, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2008. Interneto prieiga http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-RA-07-027/EN/KS-RA-07-027-EN.PDF.

XIV. PRIEDAI

34. Lietuvos pensijų sistema pagal Europos integruotos socialinės apsaugos statistikos sistemą (ESSPROS) (1 priedas).

35. Pensinis amžius Lietuvos Respublikoje (2 priedas).

XV. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

36. Pasikeitus metodikoje nurodytiems teisės aktams, taikomos galiojančių šių teisės aktų redakcijų nuostatos.

Parengė

Loreta Rakutienė
2012-03-20